

razlogom. Nalazimo je u Juditi u ovim stihovima:

*kad zbroji zastupi, piših jih biše tad,
s kim se uputi, sto dvadeset hiljad,
(Kad zbroji čete, pješaka bijaše tada
S kojima se uputi, sto i dvadeset hiljada.
Prijevod Marka Grčića).*

Ne samo da je Marulić riječ hiljada upotrijebio radi sroka, nego se osim toga i sam osjetio ponukanim da uz taj stih stavi napomenu: „Hiljad je tisuća: biše piših sto i dvadeset tisuć, konjиков dvanadeste tisuć.”

To pokazuje da je Marulić poznavao obje riječi, da je dao izrazitu prednost riječi tisuća, a hiljada je upotrijebio samo iz posebnih poetskih razloga. Postupio je kao da je čitao Katičićev, Gruborov ili moj članak, postupio je jednako kao i V. Majer s riječima *drum* i *cesta*. Prema tome Marulić se ne može navoditi kao argument da se hiljadi u hrvatskom književnom jeziku dade status standardne riječi.

I kad bismo željeli biti najblagohotniji prema autoru koji je Marulića potegnuo kao argument, možemo samo pretpostaviti da je na Marulićev primjer slučajno naletio, da u tom naletu nije primijetio stilsku uvjetovanost, ali je teško pretpostaviti da nije primijetio Marulićev komentar uz taj stih. Recimo da mu se i to nekako omaklo, možemo ga ispričati što nije znao za konkordanciju Marulićevih djela – iako je izrađena, nije još ni danas objavljena – ali kad je već posegnuo za Marulićem kao krunskim svjedokom, onda je trebao pažljivo pročitati bar cijelu Juditu, ako ne već i cijeloga Marulića pa bi u njoj četiri puta našao riječ tisuća (dva puta se nalazi u ostalim djelima pisanim hrvatski) i tek onda izreći svoj sud, a ne problem rješavati slučajnim naletom. Glavni i odgovorni urednik umjesto da stišava strasti on ih još raspljuje.

Sve to pokazuje da se u našim polemikama primjenjuje poslovice: U bici se ne bira batina. Žalosno je samo što to primjenjuju

i ljudi koji čitaju Juditu. Iako je polemika bitka (grč. polemíō – *ratujem, borim se*), ipak bi polemike o književnom jeziku trebale biti kulturne bitke. A kulturni postupak traži da istina bude sredstvo i cilj jer ćemo samo tako doći do pravih rješenja.

Stjepan Babić

JEDAN PRIHVATLJIV ARGUMENT

O hrvatsko-srpskoj jezičnoj problematici danas raspravljaju svi: stručnjaci i ne-stručnjaci, upućeni i neupućeni, zvani i nezvani. Lepeza shvaćanja veoma je široka. U jednom se gotovo svi slažu: da je narodni jezik jedan, ali kad se dode do književnojezične razine, sloge više nema: kruže različite koncepcije, traže se razna rješenja, a prema njima se iznose i različiti argumenti. Rado se i lako prišivaju političke etikete od kojih se kao veoma učinkovite smatraju unitarizam i separatizam. Koliko je to opravdano, drugo je pitanje. Ali ne želim sada ulaziti u to, želim samo reći da argumente jedne strane druga obično ne prihvaća. Međutim, u sarajevskom Odjeku 1. 11. 1987. pojavio se članak Radoja Simića iz Beograda pod naslovom *Jezik, nacionalno i republičko*, u kojem on govori o putu za izlazak iz lingvističke krize pa među ostalim govori i o unitarističkoj i separatističkoj koncepciji, kako ih on naziva, vjerojatno više kao uobičajene oznake, a manje što bi ih on tako imenovao.

Govoreći o unitarističkoj koncepciji iznosi argumente koje, mislim, mogu prihvatiti i hrvatski lingvisti. Taj dio Simićeva članka glasi:

Prvo, reč-dve o unitarističkoj koncepciji.

Ovaj stav, i ova linija u razmatranju normativističkih pitanja srpskohrvatskog

jezika, smatra da je on – naš književni jezik – jedinstven i homogen sistem. Posmatrane sa toga gledišta, razlike između npr. iskaza:

– *Putnički vlak je sa zagrebačkog kolodvora krenuo tačno¹ u dvanaest sati, – na jednoj strani, i iskaza:*

– *Putnički voz je sa beogradske železničke stanice krenuo tačno u dvanaest časova, –*

te razlike nisu jezičkoga, već stilskog karaktera. Posledice takvoga, više naivnog nego jasnog, više zdravorazumskog nego naučno fundiranog stava – katastrofalne su, kako za jezičku nauku, tako i za jezičku, a i opštu politiku. A naime ako su navedene razlike stilskoga karaktera: to nužno podrazumeva da je jedan od dva iskaza stilski aktivan, stilski obeležen, bilo u pozitivnom ili u negativnom smislu. Onaj drugi, je u tom slučaju, – i samo u tom slučaju, – stilski neutralan, stilski neobebežen: ima status osnovnoga, i opštega, izražajnog sredstva.

Dalje konsekvence ovoga razmišljanja bile bi sledeće: ako je izričaj „Putnički vlak je” itd., polazna osnovica za stilističku procenu onoga drugog, onda će taj, onaj drugi, tj. iskaz „Putnički voz je” itd. biti u odnosu na njega ili uspeliji, doteraniji, lepši, ekspresivniji i sl. ili pak neuspeo, raspojas, ružan, vulgaran, prost, sa regionalnim, lokalnim ili dijalekatskim, stranim, neobičnim ili kakvim drugim prizvukom. Da vredi i obrnuto, ne treba ni naglašavati. Naglasiti treba sledeće: bilo koja od navedenih ocena da se uzme kao tačna, a jedna od njih mora biti – sa pokazanoga stanovišta – prihvaćena.

ona će do uvrede degradirati književničku praksu, književnojezički standard

jedne etničke, društvenopolitičke, regionalne, nacionalne, socijalne i dr. grupe ljudi, u odnosu na drugu, jednog delu jezičkog kolektiva u odnosu na drugi.

Kakvim to plodovima rada – poznato nam je svima.

Mislim da su ti razlozi prihvatljivi i razumljivi. Prihvatljivi jer su lingvistički logični, a razumljivi su jer mislim da ih razumiju i nestručnjaci. pogotovu oni koji su čitali članak R. Katičića *Jezična kultura*.² U tom se članku iznose temeljne misli o jezičnoj standardnosti i kulturi, a ovdje ga treba opet spomenuti zato što je pomoću njegovih misli jasnije ono što R. Simić govori u navedenom odlomku. Dakako, da slične misli iznose i drugi hrvatski lingvisti, a posebno D. Brozović, npr. kad u članku *O ključnim pitanjima hrvatskoga književnog jezika*³ navodi slične rečenice: *sol za kuhanje kemijski spoj natrija i klora i so za kuvanje hemi(j)sko jedinjenje natrijuma i hlora* i time dokazuje standardnost književnih jezika.

Dakako da R. Simić u članku govori i o separatističkoj koncepciji, ali ne tako jasno što se može proveriti čitanjem navedenoga članka. Tu su osnovne misli samo nabaćene tako da ih je veoma teško lingvistički komentirati prije nego što ih sam autor protumači. Uostalom on ih i nije izrekao za lingviste, to je njegovo izlaganje na sjednici Komisije za razvoj međunacionalnih odnosa CK SK Srbije. Ipak, ugodno je kad se na takvom forumu čuju misli koje su i lingvistički prihvatljive, to daje nadu da će se jednom ipak krenuti prema plodnijim razgovorima, pogotovu što R. Simić nudi političarima i dobar recept:

² Jezik, XXIII, str. 79–91.

³ Susreti, zbornik radova sa susreta hrvatskih studenata u inozemstvu, Zagreb – Bochum, 1986, str. 136–145.

¹ Vjerojatno zabunom umjesto *tačno*.

„Potrebno je pri tome osigurati slobodu i bezbednost naučnom radu i naučnom radniku, političku slobodu i bezbednost, stručnu slobodu i bezbednost, materijalnu sigurnost i bezbednost. Sve to treba staviti nasuprot dosadašnjem načinu rezonovanja politički kompetentnih, i politički suprotstavljenih foruma kojima su naučni stavovi i naučni radnici služili samo kao aditiv, kao paravan, kao zaklon za neometano delovanje protiv interesa onih u čije ime i na čijem hlebu rade.

Sve to pokazuje kakav je položaj nauke u odnosu na politiku.

Pokazuje da je taj položaj neodrživ i da se mora menjati.

Dakle, ako želimo aktivnije, ako želimo blagotvornije, stvarno učešće nauke u razrešavanju društvenih sporova i političkih teškoća u koje smo zapali, i ako želimo pravu i jasnu jezičku standardizaciju saglasno jezičkim zakonima, nauku moramo osloboditi političkog tutorstva, obezbediti joj više slobode i više para. U suprotnom od nje neće biti koristi. Samo štete.”

S. B.

JEDAN NEREGISTRIRANI SUFIKS

U novom Babićevom djelu o tvorbi (Stjepan Babić *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku* – nacrt za gramatiku, izd. JAZU – Globus, Zagreb, 1986) dobili smo čvrst oslonac i siguran orijentir u proučavanju tvorbenog sustava našeg jezika i niza njegovih podsistema. Sve je na jednom mjestu – od najfrekventnijih do neplodnih tvorbenih elemenata. Ne ulazeći ovom prilikom u autorovu interpretaciju grade, možemo konstatovati da širina obuhvata u ovom djelu naročito dolazi do izraza u poglavlju o sufiksima, koji su i najbrojniji tvorbeni elementi.

No, koliko god obrada jezičnih podataka bila podrobna i precizna, dio ogromne mase jezičkih elemenata mora ostati nezabilježen. Tako je i ovdje.

Prilikom rada na opisu automehaničarske terminologije primijetili smo jedan tvorbeni element koji kod Babića nije registriran. Radi se o sufiksu *-alnica*, koji se javlja samo u jednoj riječi – *stapalnica* i u samo jednom izvoru, Drago Hojnik *Opis automobila*, vlastita naklada, Zagreb, 1945. U ostalim izvorima sreću se kao oznake za isti pojam nazivi *stapajica*, *klipnjača* i *blajštanga*. Pojam se odnosi na dio motora – onaj koji spaja stap i koljenasto vratilo.

Sufiks *-alnica* ima isto značenje kao i *-ajica* ('ono što je u vezi sa /stapom/', 'ono na čemu /stap/ stoji') i neplodan je poput njega. Sufiks *-ajica* obrađen je u Babićevoj knjizi (na stranici 161) i u primjeru *stapajica*, a sufiks *-alnica* trebalo bi da stoji na istoj strani između sufiksa *-alica* i *-anica*.

Ovaj neregistrirani sufiks nimalo ne umanjuje vrijednost Babićevog djela, nego nam, jednostavno, govori o širini našeg jezika i velikom broju njegovih elemenata.

Danko Šipka

KRITIČKI O BJELOKOSTI SLONOVAČI

U ovom se članku želim kritički osvrnuti na članak prof. Stjepana Babića, O značenju i upotrebi riječi bjelokost i slonovača iz prošloga broja Jezika. Uz puno uvažavanje prof. Babića i njegova mišljenja iznijet ću što ja mislim o navedenoj temi.

Prof. Babić postavlja pitanje jesu li pojmovi bjelokost i slonovača istoznačni i odmah odgovara: „Sve pokazuje da su to pravi sinonimi, istoznačnice. „Glavni argument za tu tvrdnju su navedena mjesta u rječnicima dviju Matica i Opća enciklopedija na